

Таким чином, в означений історичний період у Львові розгорнула активну діяльність низка книгозбірень вищих навчальних закладів. Їхня діяльність була поступальною. Найвагоміше місце у бібліотечній інфраструктурі міста означеного історичного періоду займала бібліотека університету, оскільки владою їй надавалася значна фінансова підтримка. Іншим книгозбірням доводилося комплектувати фонди в рамках асигнувань, виділених навчальними закладами, при яких вони діяли. Значно складнішою була ситуація з інформаційним забезпеченням навчального процесу бібліотеками, створеними українською громадськістю міста. Але і цим книгозбірням вдалося сформувавши достатньо цінні фонди та налагодити обслуговування ними викладачів і студентів. Хоч таємному університету через перебування на нелегальному становищі не вдалося створити власної книгозбірні, але його керівництво налагодило інформаційне забезпечення через залучення фондів бібліотек студентських об'єднань.

Порівняльний аналіз історичного розвитку наукових бібліотек вищих навчальних закладів, які діяли у Львові у ХІХ – на поч. ХХ ст., свідчить, що до виникнення та розгортання діяльності низки бібліотек цього типу спонукали:

- особливості соціально-економічного розвитку Галичини;

УДК 027:021(477)

Маргарита КРИВЕНКО,

наук. співробітник відділу історичних колекцій
Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України

Історія книгозбірні «Студіону»: мовою документів і спогадів

У статті на основі архівних джерел та спогадів висвітлена малодосліджена на сьогодні історія наукової книгозбірні «Студіону» (1909–1940). заснована митрополитом Андреем Шептицьким у Львові. Наведені відомості про книжкові та рукописні колекції, які сформували унікальний за змістом фонд бібліотеки не лише релігійного, а й загальнокультурного змісту: «Ustainica», «Rossica», історія Сходу, історія церкви (візантиністика) тощо. Основний акцент зосереджено на факті ліквідації бібліотеки як самостійної установи, пов'язаних із ним переміщеннях упродовж 1940–1947 рр. та втратах, яких вона при цьому зазнала. Виявлено і вказано теперішні місця зберігання окремих фрагментів колишньої книгозбірні «Студіону», основна частина якої увійшла до складу і розпоршилася між структурними підрозділами створеної у 1940 р. Львівської філії бібліотеки АН УРСР (нині – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України).

К л ю ч о в і с л о в а: книгозбірня «Студіону» у Львові, митрополит Андрей Шептицький, Климентій Шептицький, друковані та рукописні колекції, бібліотечні втрати, фонд.

З-поміж багатогранної діяльності галицького митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) варто виокремити і в черговий раз сказати про його щедру меценатство та духовну опіку як фундатора і покровителя численних

- динамічний розвиток науки та зростання інформаційних потреб професорсько-викладацького складу.

Книгозбірні державних вищих навчальних закладів були розраховані на польського читача, забезпечували науковою літературою навчальний процес та дослідницьку діяльність професорсько-викладацького складу. Бібліотеки, створені українською громадськістю також не обмежували свою діяльність інформаційним забезпеченням навчання.

Тенденції діяльності наукових бібліотек вищих навчальних закладів означеного історичного періоду мали спільні риси:

- ❖ напрям формування фондів цих книгозбірень визначався потребами установ, при яких вони діяли;
- ❖ місія кожної з цих бібліотек полягала у формуванні релевантних фондів та забезпеченні інформаційних потреб навчального процесу та наукових розвідок викладачів;
- ❖ особливості комплектування полягали у переважанні дарунків та налагодженні обмінних зв'язків;
- ❖ прискіпливий добір на посади бібліотечних працівників високоосвічених осіб та висунення до претендентів високих кваліфікаційних вимог (цей досвід варто запозичити сучасним науковим бібліотекам).

лікарень, навчальних закладів, музеїв, монастирів. До того ж, для цього є нагода: 29 липня 2005 р. минуло 140 років від дня народження Андрея Шептицького.

Серед заснованих і опікуваних ним установ, на

які він спрямовував чимало своїх сил і коштів, – бібліотека «Студіону» (1909–1940) – одна з найкращих українських наукових книгозбірень, яка спеціалізувалася на візантійсько-християнській тематиці, і історія якої тісно пов'язана з культурними ініціативами митрополита.

На початку ХХ ст. у Львові під назвою «Студіон» успішно функціонували монастир, товариство, науковий інститут, бібліотека, архів, музей, друкарня – установи чернечого Студитського Уставу, відновленого митрополитом і першим його архімандритом – справжні осередки наукового, духовного та культурно-просвітницького життя. Видавався також і календар «Студіон».

У 1909 р. неподалік від кафедрального собору св. Юра у Львові на вул. Пегра Скарги, 2а (1942–1944 рр. – Шпігальштрассе, з 1944 р. – вул. Пирогова, з 1992 р. – Озаркевича) знаходилося приміщення дяківської бурси, яку Андрей Шептицький заснував свого часу для підготовки псаломщиків сільських церков, згодом віддав його у розпорядження Студитів під монастир та Науковий Інститут з метою заохочення до дослідницької і творчої діяльності східного католицького духовенства та чернецтва. Впродовж свого існування ця обитель декілька разів змінювала свою назву: в 1911 р. – «Монастир і інститут Студитський у Львові», з 1913 р. – «Інститут св. Йосафата», з 1918 р. – «Студіон: Монастир і Інститут виховавчий братів студитів», з 1932 р. – «Монастир св. Йосафата «Студіон»¹.

Андрей Шептицький подбав про забезпечення цього центру монахів-студитів і прекрасною бібліотекою, яка мала оригінальний екслібрис, де на фоні дерев'яного зрізу вміщено у центрі портрет святого Йоана Хрестителя та напис по колу старослов'янською мовою: «Книгозбірня «Студіону» св. Йоана Хрестителя у Львові» і овальний бібліотечний штамп: «Книгозбірня «Студіону» у Львові». Там були зібрані переважно російські твори та іноземні книги про християнський Схід і Східну Церкву. Була придбана надзвичайно цінна бібліотека о. Аврелія Пальмієрі. На 1926 р. книгозбірня «Студіону» мала «найбільшу поза межами Росії збірку російських передвоснних періодичних, богословських, церковних та наукових видань»²; налічувала вже близько 10 000 томів.

¹ Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець ХІІІ ст. – кінець ХХ ст.). – Львів: Свічадо, 1998. – С. 90.

² Шептицький Климентій. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // Богословія. – 1926. – Т. ІV, кн. 1–4. – С. 154.

Бібліотека «Студіону» перебувала під управою ігумена Студитів, ієромонаха Климентія Шептицького (1864–1950), однодумця Владики, його сподвижника, тілесного і духовного брата, який у 1937 р. склав правила користування цією книгозбірнею. «До моменту заснування монастиря оо. Студитів 40-річний... граф Казимир Шептицький був юристом, який мав широку популярність, членом Віденського парламенту. Андрей переконав брата відмовитися від своєї світської професії, закінчити духовну семінарію, стати священиком й очолити студитський орден. Казимир, що одержав ім'я Климентій, став керувати всіма студитськими монастирями...»³.

У 1928 р. у Львові було створено релігійне товариство «Студіон», яке знаходилося під впливом греко-католицького монастиря ченців Студитського Уставу, «і основою якого стала широко знана збірка кириличних друків з Національного музею у Львові»⁴, яка пройшла довгий і цікавий шлях.

Зокрема, ще у далекому 1858 р., 12 вересня, митрополит Михайло Левицький, відомий західноукраїнський релігійний та культурно-освітній діяч, заповів зібрану ним одну з перших колекцій давніх українських рукописів та стародруків, яку зберігав у своїй Унівській резиденції, «на заснування бібліотеки митрополітального дому»⁵. Ця збірка заклала основу Церковного, або Митрополічного музею (1905–1909), подарованого у 1909 р. митрополитом Андреем Шептицьким українському народу. Від нього починає свою діяльність Український національний музей у Львові (1909–1939).

У 1936 р. поруч з будинком Товариства «Студіон» на вул. П. Скарги, 2а розпочалося зведення нової будівлі (вул. П. Скарги, 2б), з'єднаної переходом зі старим приміщенням, яка «призначалася для великої бібліотеки та Архіву Унії»⁶, і куди у 1937 р. перенесена книгозбірня «Студіону» з метою створення бібліотеки греко-католицького духовенства.

³ Кахане Д. Щоденник Львівського гетто: Переховування в резиденції Митрополита Шептицького // І. – 2003. – № 29.

⁴ Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943): Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів / Уклад.: Л. А. Дубровіна, Н. І. Малолетова. – К., 2004. – С. 16.

⁵ Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець ХІІІ ст. – кінець ХХ ст.). – Львів: Свічадо, 1998. – С. 64–65.

⁶ Вуйцик В. Іконописна школа при монастирі студитського уставу у Львові, її організація і діяльність // Лавра. – 1998. – № 1. – С. 55.

Серед приватних осіб, дари яких поповнили фонд «Студіону» у 1938 р. художньою літературою, журналами, підручниками, були: теолог, працівник Митрополичого архіву Григор Дворянин, «незрівнянний архівар» професор Іван Шендрик (1879–?), полковник Варфоломій Євтимович, доктор Богдан Барвінський, історик, доктор Роман Зубик. Тоді ж до цієї наукової установи влилися і шематизми з митрополичої бібліотеки.

«В часі панування Польщі на західних землях України, – згадує колишній працівник ЛНБ ім. В. Стефаника О. Д. Кізлик, – митрополит закупив бібліотеку німецького філолога, візантолога, професора з Мюнхена Карела Крумбахера (1856–1909) і подарував її «Студіону»⁷.

18 листопада 1938 р. новий будинок Львівського «Студіону» оглянули професор Іван Шендрик, який з 1929 р. обіймав посаду директора Архіву давніх актів при резиденції митрополита, а в 1935–1939 рр. очолював бібліотеку «Студіону»⁸ (повніші дані про роботу в цей період знаходимо в автобіографічних матеріалах)⁹; археолог, доктор Олек-

⁷ Спогади, записані зі слів О. Д. Кізлика 20 лютого 2005 р.

⁸ Гуцаленко Т. Шендрик Іван Захарович // Українська журналістика в іменах. – Львів, 2003. – Вип. 10. – С. 488.

⁹ «...Начиная с 1925 г. по 1932–33 гг. исполнял работы по библиографии, являясь с 1926 г. членом библиографической комиссии Научного товарищества им. Шевченко в г. Львове.

Заказы получал через товарищество из Киевской академии и из Харьковской книжной палаты.

В 1928 г. получил должность архивариуса в львовском научном институте «Студион», где также исполнял обязанности комплектователя-библиотекаря. На этой работе был до конца 1939 г. и в связи с начавшейся реорганизацией «Студиона» перешел на службу в товарищество им. Шевченко на должность библиотекаря.

Работая в этом товариществе библиотекарем, я одновременно (с конца 1939 г.) являлся библиотекарем Львовского университета.

На этих должностях был до ареста [22 дек. 1939 г. – М. К.]...».

«...Вопрос: Заведывание архивом Вы получили лично от Шептицкого?

Ответ: Да, Шептицкий по моей просьбе лично назначил меня директором архива... Шептицкий был организатором и основателем библиотеки и архива института «Студион», в котором я работал как архивариус и директор архива. Он же – Шептицкий – и библиотеку и архив содержал на свой счет...» (Із протоколу допиту І. Шендрика від 19 березня 1940 р., м. Львів // Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. Р-3258, оп. 1, спр. П-14262, арк. 11–12, 19–20.)

сандр Цинкаловський та о. Й. Петерс (монах-студит Йоганес Петерс працював до німецької окупації бібліотекарем «Студіону») ¹⁰. Ймовірно, що саме після обстеження, здійсненого на предмет придатності цього приміщення для перенесення до нього митрополичого архіву, який налічував приблизно 10 000 фасцикулів, архів влився у бібліотеку і утворив з нею одне ціле. У грудні 1939 р. він, як і всі збірки бібліотечних та архівних установ Львова, був опечатаний державною владою, що засвідчує протокол комісії від 3 серпня 1940 р. про передачу колишньої книгозбірні «Студіону» Львівській бібліотеці Академії наук УРСР ¹¹.

Тим же протоколом підтверджено, що наукова бібліотека «Студіону», в якій зібрана «Устапіса», «Rossica», історія Сходу, історія церкви (візантистика), літургійні книги, не мала інвентарних книг. Картковий каталог, фрагмент якого (№ 97–1167) зберігається у фонді товариства «Студіон» у Центральному державному історичному архіві України у Львові, теж не охоплював усіх зібрань цієї бібліотеки. На більшості його карток стоїть штамп «Книгозбірня «Студіону» у Львові»; є певна кількість карток зі штампом «Бібліотека греко-католицької Митрополичої капітули», яка свого часу також стала складовою книгозбірні «Студіону». Окрім того, в «Студіоні» зберігалися депозити: а) митрополита Андрея Шептицького (з печатками, екслібрисами й автографами) – 2–3 тис. томів (ймовірно, ті, які протягом 1939 р. відбирав Богдан Барвінський за вказівкою митрополита для бібліотеки «Студіону») ¹²; б) К. Гриневичевої – 5000 томів; в) Миколи Лади – окрема скриня, близько 3000 томів теологічного змісту; г) П. Хомина – близько 1500 томів теологічного змісту; д) А. Червінського – близько 200 томів правничого змісту; е) архів господарчий дібр Перегінська (столові добра) ¹³. До речі, останній з них зберігається сьогодні в ЦДАЛ. Підтвердженням передачі Андреем Шептицьким близько 3 тис. книжок до книгозбірні «Студіону»

¹⁰ Голіят Р., Курт С. І. Левін про митрополита Андрея // Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький: Зб. популяр.-наук. доп. і ст. та іншого архів. матеріалу, скомплектований з нагоди відзначень 45-ої і 50-ої річниць смерті Митрополита Андрея Шептицького. – Філадельфія, [1996]. – С. 259.

¹¹ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДАЛ), ф. 577, оп. 1, спр. 10, арк. 1.

¹² Дзьобан О. Бібліотека митрополита Андрея Шептицького у Львові // Записки ЛНБ. – Львів, 2002. – Вип. 9–10. – С. 142.

¹³ Національний заклад ім. Оссолінських у Вроцлаві (ZnO), відділ рукописів, № 17059 / II, арк. 30–36.

можуть слугувати співставлення свідчень упорядника його бібліотеки Б. Барвінського та рабина доктора Давида Кахане (Кагане), який під час війни переховувався в приміщенні книгозбірні митрополита. Так, Б. Барвінський зазначав, що у 1939 р. вона містила 4 тис. одиниць зберігання¹⁴, а рабин Давид Кахане стверджував, що у травні 1943 р. вона налічувала понад 1000 томів¹⁵.

На кінець 1939 р., тобто перед ліквідацією «Студіону» як самостійної установи, її книжковий фонд становив від 60 до 70 тисяч одиниць, і була це «великава модерна бібліотека-архів ОО. Студитів при вулиці Петра Скарги... під управою ігумена Климентія»¹⁶, «добірна бібліотека, де вчені мали змогу студіювати проблеми нашої Церкви та й загалом нашої минувшини»¹⁷.

Як відомо, згідно з Постановою РНК УРСР від 2 січня 1940 р. була створена Львівська філія бібліотеки АН УРСР, до якої вже 10 лютого документально приєднали книгозбірню «Студіону». Проте, вона не відразу була перевезена до будівлі нового фондоутворювача, у зв'язку з чим і опинилася під загрозою знищення (очікувалося, що її приміщення буде передано академічній установі, оскільки «приміщення колишнього «Студіону» з усіх, що їх посідає Бібліотека, найкраще надається для переховування рідких збірок книжок чи рукописів...»¹⁸). Щоб врятувати бібліотеку від виселення на вулицю через передачу її приміщення на вул. Петра Скарги, 26 під медичний заклад, отець Климентій Шептицький звертається до професора Кирила Студинського як депутата Верховної Ради УРСР з листом, датованим 15 березня 1940 р., в якому просить допомоги і втручання у вирішення цього питання¹⁹.

2 серпня 1940 р. був виданий наказ № 58 по філії Бібліотеки АН УРСР у Львові²⁰, яким передбачалося бібліотеку колишнього «Студіону» тимчасово законсервувати, а з жовтня того ж року розпочалося перевезення її фондів до новоствореної академічної книгозбірні, яке у 1941 р. перервала війна.

¹⁴ Дзьобан О. Бібліотека митрополита ... – С. 142.

¹⁵ Кахане Д. Щоденник Львівського гетто: Переховування в резиденції Митрополита Шептицького // І. – 2003. – № 29.

¹⁶ Пелех В. Мій святий працедавець // Альманах УНС. – 1989. – С. 100, 102.

¹⁷ Ленчик В. Слуга Божий Кир Андрей і українська культура // Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький... – С. 143.

¹⁸ Архів ЛНБ, ф. 587, оп. 1, спр. 3.

¹⁹ ЦДАЛ, ф. 362, оп. 1, спр. 432, арк. 15.

²⁰ Архів ЛНБ, оп. 1, спр. 2, арк. 91.

Загалом було перевезено і перенесено 3000 томів у різні приміщення ЛНБ, і перед початком німецько-радянської війни цей фонд залишався здебільшого ще не систематизованим. Процес цей відбувався хаотично, фрагментарно, тобто з «висмикуванням» того чи іншого видання для конкретного відділу, без належного контролю, що дає підстави для припущення про можливі втрати частини фонду вже на першому етапі переміщення. Такий висновок підтверджується і звітом роботи відділу рукописів за 1940 р., в якому, зокрема, зазначено, що «...із збірки бібліотеки «Студіону» залишилась лише мала частина...»²¹.

У серпні 1941 р. Галичина була включена п'ятим дистриктом до складу Генерал-губернаторства – адміністративно-територіальної одиниці. У Львові як центрі дистрикту створено Державну бібліотеку, щоб зосередити в ній книжкові фонди і архівні матеріали найбільших і найважливіших наукових книгозбірень. Згідно з опрацьованими вітчизняними архівними джерелами вона складалася з трьох відділів: першого – бібліотеки Львівського університету; другого – бібліотек Оссолінеум і Баворовських та третього – бібліотек НТШ і товариства «Народний Дім»²². Польські ж дослідники, посилаючись на зібрані ними документи, зазначають, що до складу Львівської державної бібліотеки входило спочатку два відділи, а з березня 1943 р. – чотири. До першого з них зараховані бібліотеки навчальних закладів: університету, ветеринарної медицини та політехніки. Другий відділ охоплював бібліотеки спеціальні, куди, окрім «Студіону», віднесені Оссолінеум з бібліотекою Баворовських, НТШ, «Народний Дім» та Єврейська бібліотека²³. З поділом Державної бібліотеки на чотири відділи – книгозбірня «Студіону» не увійшла до жодного з них. Серед опрацьованих на даний час матеріалів не виявлено документів, які б засвідчували реорганізацію самої книгозбірні «Студіону» в період німецької окупації.

Інформація, яку вміщують документи, віднайдені в архівах Києва, зокрема Президії НАНУ та НБУВ, відтворює події, які відбувалися вже після війни впродовж 1945 р. і були пов'язані зі спробами директора Бібліотеки АН УРСР Ю. О. Межен-

²¹ Відділ рукописів ЛНБ (ВР ЛНБ), ф. 9, оп. 1, спр. 3896/8, арк. 20.

²² ДАЛО, ф. Р-49, оп. 1.

²³ Biblioteki naukowe w Generalnym Gubernatorstwie w latach 1939–1945: Wybór dokumentów źródłowych / Wybór i opracowanie A. Mężyński przy współpracy H. Laskarzewskiej. – Warszawa, 2003. – S. 234.

ка вивезти всі фонди «Студіону», як «цінної колекції», до столиці в очолювану ним установу. Після відвідин Львова у жовтні 1945 р. з метою вивчення ситуації навколо книгозбірні «Студіону» Ю. Меженко неодноразово звертався у різні інстанції, зокрема до Президії АН УРСР, Бюро відділу суспільних наук АН УРСР, а також до заступника голови РНК УРСР М. П. Бажана з проханнями видати розпорядження «про передачу всієї бібліотеки Студитів, яка знаходиться у Львові і відома під назвою «Студіон», разом з усім технічним устаткуванням (стелажі, полиці та інша бібліотечна мебля) до Бібліотеки АН УРСР»²⁴, асигнувати 150 000 крб. на її перевезення до Києва, «оскільки бібліотека ця ще не передана до Академії наук УРСР, а перебуває під охороною НКДБ»²⁵, допомогти отримати для потреб бібліотеки (зокрема, для перевезення книгозбірні зі Львова) додатковий автотранспорт²⁶.

Майже одночасно виношувалися плани і були намагання прискорити передачу фондів «Студіону» і до Львівської наукової бібліотеки. «У 1946 році після Львівського собору з ліквідації уніатської Церкви, – згадує колишній завідувач відділу бібліографії Львівської філії бібліотеки АН УРСР Я. Р. Дашкевич, – я побував на розмові у православного митрополита Макарія Оксіюка в Митрополичих палатах у справі передачі до ЛНБ бібліотеки Шептицького і «Студіону». Макарій, який був колишнім працівником Київської бібліотеки й культурною людиною, відповів позитивно. Після цього почалося перевезення бібліотеки «Студіону» з вул. П. Скарги, 26 до ЛНБ (у відділ концентрації). У бібліотеці «Студіону» були дуже добрі дерев'яні стелажі у людський зріст, виготовлені спеціально для цього приміщення»²⁷.

Отже, є підстави вважати, що саме відсутність необхідного автотранспорту врятувала бібліотеку «Студіону» від вивезення її до Києва. Якби вона була перевезена і зберігалася цілісно, як передбачалося, «тимчасово в приміщенні БАН УРСР на Подолі, а пізніше в новому будинку бібліотеки»²⁸, то це, можливо, врятувало б її від розпорошення фондів між відділами львівської академічної книгозбірні та втрати своєї первісної структури. Це підтверджується документами архіву ЛНБ, які, власне, дозволяють реконструювати картину «роз-

чинення» «Студіону» в межах нового фондоутворювача.

Перші згадки, віднайдені в архіві ЛНБ про повнення її діючих фондів «Студіоном», зустрічаємо в документах, датованих 1946 р. Вже у першому кварталі розпочалися не передбачені планом організаційні заходи щодо переміщення бібліотеки «Студіону». Як свідчить звіт по Філіалу бібліотеки Академії наук УРСР у Львові, впродовж 1946 р. «перевезено до будинків при вулиці Стефаніка, 2 і Лисенка, 14 цінну бібліотеку «Студіону», яка містилася при вул. (б[увша] Петра Скарги), 4. Щоб це зробити, силами працівників бібліотеки знято з полиць, зложено в штабелі, а пізніше навантажено на машини і вивантажено з них біля 100 000 книжок та більшу кількість рукописів»²⁹.

Після перевезення розпочалося сортування сконцентрованих фондів з подальшим розподілом між відділами згідно з їхньою специфікою. Зокрема, у відділ стародруків на вул. Лисенка, 14 було передано 709 кирилических стародруків з колишніх бібліотек греко-католицької духовної семінарії та «Студіону», кабінетом музичної літератури «прийнято і тимчасово впорядковано більшу кількість музикалій, які прибули з б[увшої] Бібліотеки «Студіону» і ін.»³⁰.

З метою створення зручності для читачів при користуванні у 1947 р. тривала робота з концентрування однорідних фондів, які надійшли від попередніх фондоутворювачів, в окремих приміщеннях бібліотеки. Як засвідчують документи архіву ЛНБ, основна частина «Студіону» була зосереджена в будинку на вул. Лисенка, 14, де знаходився відділ стародруків та створений у травні 1946 р. Музей книги, які наприкінці 1949 р. були реорганізовані у відділ рідкісної книги.

Оскільки наступні за хронологією після 1947 р. архівні документи не містять інформації про переміщення бібліотеки «Студіону» в межах структурних підрозділів академічної книгозбірні згідно з їхньою специфікою комплектування, можна зробити висновок, що більша і основна її частина розпорошена по фондах ЛНБ, а давня осіла у відділі рідкісної книги. Сьогодні також відомо, що, окрім відділів рукописів, музичної літератури (нині – відділ мистецтва), бібліографічного, рідкісної книги, друки зі штампами «Книгозбірня «Студіону» у Львові» знаходяться й у відділі україніки, куди потрапили вони на початку 90-х років ХХ ст. після розкриття спецфонду ЛНБ.

²⁹ Архів ЛНБ, оп. 1, спр. 90, арк. 37–38.

³⁰ Там само, арк. 31.

²⁴ Архів НБУВ, оп. 1, спр. 657, арк. 136.

²⁵ Архів Президії НАН України, ф. Р-251, оп. 1, спр. 199, арк. 77.

²⁶ Архів НБУВ, оп. 1, спр. 657, арк. 138.

²⁷ Спогади, записані зі слів Я. Р. Дашкевича 12 січня 2005 р.

²⁸ Архів НБУВ, оп. 1, спр. 657, арк. 136.

Є підстави вважати, що під час наведеного вище етапу переміщення, як і значно пізніше, мали місце втрати фонду книгозбірні «Студіону». Зокрема, при сортуванні та опрацюванні його незаінвентаризованої і неопублікованої частини у відділі концентрації (з часом обмінно-резервному), можливо, чимало книжок було здано на макулатуру, знищено як клерикальну літературу або просто викрадено і осіло в приватних колекціях не лише в Україні, а й поза її межами.

Отже, ліквідація самостійної книгозбірні «Студіону» не обмежувалася лише документально підтвердженими переміщеннями і втратами її фонду (неможливо визначити, скільки книжок було просто викинуто «визволителями» через вікна бібліотеки на вул. Пирогова в 1944 р.). Сумна доля «Студіону» стала ще одним наслідком нищівної політики радянської влади щодо найбільших книгозбірень (як і всього іншого, що не відповідало її ідеології), які функціонували на західноукраїнських землях до 1939 р.

Більше того, відлуння цього процесу мало місце і в подальшому: в 1975 р. на підставі листів Президії АН УРСР та ДАУ УРСР 15 кілограмів розсипу документальних матеріалів архівно-історичного характеру з відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаніка було передано до ЦДАЛ. Ці матеріали були упорядковані і об'єднані у фонд під назвою «Товариство «Студіон», м. Львів»³¹, куди увійшли документи, котрі стосуються бібліотеки «Студіону» (каталоги книг, опис інвентаря, протоколи комісії та інші свідчення про передачу «Студіону» у Львові бібліотеці Львівської філії АН УРСР тощо), зокре-

ма ті, на які ми вже посилалися. Відомо також, що частина «Студіону», ідентифікована за його штампами, знаходиться і в бібліотеці ЦДАЛ. Проте, її шлях до Архіву, як і чимало інших питань щодо створення та ліквідації цієї унікальної за складом свого фонду («крім теологічної літератури, в бібліотеці була література по візантології, історії Сходу, Росії, України, іноземна «россіка», а також заборонені царською цензурою женецькі, лондонські, берлінські видання»³²), та сучасною за станом бібліотечного устаткування книгозбірні «Студіону», потребує подальших досліджень. Хоча цілком ймовірно, що ці друки потрапили до Архіву в той самий час і подібним шляхом, як і фрагменти бібліотеки «Студіону», які знаходяться сьогодні в Музеї мистецтва давньої української книги Львівської галереї мистецтв. Туди вони були передані в 70–80-х роках минулого століття на прохання дирекції Галереї з дублетного фонду ЛНБ, про що свідчать акти передачі³³.

Сьогодні можемо також стверджувати, що незначна частина фонду книгозбірні «Студіону» зберігається і в Національному музеї у Львові.

Таким чином, встановлення теперішніх місць зберігання фрагментів «Студіону» дасть можливість реконструювати каталог «уфондованої Митрополитом бібліотеки «Студіон», у якій були безцінні унікати і збірки...»³⁴, дослідити кількісний і якісний склад фонду цієї унікальної наукової установи.

³² ВР ЛНБ, ф. 9, оп. 1, спр. 302, арк. 18.

³³ Архів ЛНБ, оп. 1, спр. 2007, арк. 25, 29–42.

³⁴ Амман О. А. М. – ієромонах Марко. Ченці Студитського Устава. – Едмонтон, Альберта, 1955. – С. 21. – (Бібліотека католицької акції; Ч. 19).

³¹ ЦДАЛ, ф. 577, оп. 1.

УДК 930.253(477)

Олег КУПЧИНСЬКИЙ,

Голова Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові

Наукова реконструкція середньовічного архіву:

основні методичні засади

(на прикладі архіву Галицько-Волинського князівства XIII - поч. XIV ст.)

Представлено результати дослідження і найповнішого видання текстів актів і документів Галицько-Волинського князівства, передусім, оригінальні та копійні автентичні акти та документи, реконструйовані акти з літописів і літописців, сумнівні щодо достовірності документи, а також документи тогочасних і пізніших століть, у яких згадуються відомі й невідомі досі документи князівства. Опрацьовано 225 актів і документів та згадок про них з різних бібліотечних, архівних та музейних збірань України. Документальні матеріали різні за змістом і дипломатичною формою видавалися багатьма особами та інституціями у різних місцевостях князівства. Вони розкривають умови формування Галицько-Волинського князівства, його соціаль-